

Prof. Dr. Kadir ARICI

Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Ölüm Sigortasından Yararlanma

T.C. YARGITAY 10. HUKUK DAİRESİ

Esas No : 2008/18155

Karar No : 2010/2758

Tarihi : 01.03.2010

ÖZET

Türk Medeni Kanunu uyarınca aralarında geçerli bir evlilik ilişkisi bulunmayan davacının, birlikte yaşadığı sigortalının hak sahibi olarak kabulü ile ölüm aylığı bağlanması doğru değildir.

DAVA

Dava, ölüm aylığı tahsisi istemine ilişkindir.

Mahkemece, istemin kabulü ile 506 sayılı Kanun'un 66/c maddesi uyarınca 18.10.2006 tarihini takip eden ödeme dönemi başından itibaren geçerli olmak üzere ölüm ay-

lığı bağlanması gerektiğinin tespitine karar verilmiştir.

Hükmün davalı Kurum vekili tarafından temyiz edilmesi üzerine, temyiz isteğinin süresinde olduğu anlaşıldıktan ve dosyadaki kağıtlar okunduktan sonra işin gereği düşünüldü ve aşağıdaki karar tespit edildi:

KARAR

Davacı vekili, müvekkili ...'nin, aralarında resmi evlilik olmaksızın birlikte yaşadığı sigortalı ...'in vefatı nedeniyle ölüm aylığına hak kazandığının tespitini dava ve talep etmektedir.

Mahkemece; toplumumuzda yasa dışı nitelendirilen gayri resmi evliliklerin bulunduğu sosyal bir gerçek olduğu, evlilik bağı kurulmasa bile karı-koca diye birleşen, bu amaç ve duygu ile yaşamlarını sürdüren kadınlar için bakım yükümlülüğünü yerine getiren erkeğin destek sayılması gerektiği-

nin doktrin ve Yargıtay'ın yerleşmiş uygulamaları ile kabul edilmiş bir olgu olduğu, resmi evlilik bağı kurulmasa dahi fiili evlilik birliğinde olan davacının sigortalı ile birlikte yaşama olgusunun sabit bulunduğu gerekçesiyle “davacının, sigortalı ...'in resmi nikahlı eşi imiş gibi hak sahibi sayılarak” 506 sayılı Kanun'un geçici 93. maddesi de dikkate alınmak suretiyle, davacıya ölüm aylığı bağlanmasına karar verilmiştir.

Davacı ile kendisinden ölüm aylığı bağlanması istenen sigortalı ...'in evlilik akdi ilişkisinin bulunmadığı, ...'in bir başka kadın ile evli iken vefat ettiği ve toplam 981 prim gün sayısına sahip olduğu yönü çekişme konusu değildir.

Uyuşmazlık, evlilik akdi bağı bulunmazsınız SSK sigortalısı ile birlikte yaşayan kadına, sigortalı desteğin ölümü nedeniyle 506 sayılı Kanun'un 65 ve devamı maddeleri uyarınca ölüm aylığı bağlanıp bağlanmayacağı, bir diğer ifadeyle, anılan maddelerde yer verilen “ölen sigortalının eşi”, “dul eşi”, “ölen sigortalının hak sahibi” kavramlarından evlilik dışı fiili birlikteliklerin de amaçlanıp amaçlanmadığı noktasında toplanmaktadır.

Uyuşmazlığın çözümünde, iç hukuk hükümleri ile bunların yanında, Anayasa'nın 90/5. maddesi hükmü olan, “Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.” düzenlemesi gereğince, iç hukukun ayrıcalıklı bir parçası olması ve iç hukukta doğrudan/kendiliğinden uygulanma gücü ve yeteneğine sahip bulunması nedenleriyle Avrupa İnsan Hakları (ve Temel Özgürlüklerin Korunması Hakkında) Sözleşme (AİHS) ile güvence altına alınan bir kısım hak ve özgürlüklerin irdelenmesinde yarar bulunmaktadır.

Anayasa'nın “Ailenin korunması” başlıklı 41. maddesi uyarınca, “Aile, Türk toplumu-

nun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.”; 506 sayılı Kanun'un 2/son maddesi ile, “Bu kanunda belirtilen Sosyal Sigorta yardımlarından sigortalılar ile bunların eş ve çocukları ve sigortalıların ölümlerinde bu kanuna göre hak sahibi olan kimseleri yararlanırlar.”; aynı Yasa'nın geçici 14. maddesi hükmünde ise, “Türk Medeni Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ... evlenen ...” ifadeleri yer almakta olup, bu hükümler ve içerdiği anlam hep birlikte ele alındığında 506 sayılı Kanun'un 65. maddesinde ölüm sigortasından yararlanacak kişiler arasında belirtilen “hak sahibi/eş” kavramından Türk Medeni Kanunu uyarınca yapılan resmi evlilikler sonucu kazanılan yasal konumun amaçlanmış olduğu her türlü kuşkudan uzaktır.

Gerekçede yer verilen “bakım yükümlülüğünü yerine getiren erkeğin destek sayılması”, Borçlar Kanunu'nun 45. maddesi kapsamında destekten yoksun kalma tazminatı için geçerli bir ifade olup, evlilik dışı fiili birlikteliklerde sigortalı “desteğin” vefatı ile desteğini yitiren kişinin, 506 sayılı Kanun'da ölüm sigortasından yararlanabilecek hak sahipleri arasında yer verilen “eş” tanımı kapsamında olduğunun kabulüne yasal olanak bulunmamaktadır.

Aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda “milletlerarası andlaşma hükümlerinin esas alınması” yönündeki Anayasa'nın 90/5. maddesi düzenlemesi karşısında, Sözleşme (AİHS) hükümlerine bakıldığında;

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'nin 8. maddesi ile aile hayatının korunması teminat altına alınırken, evlenme hakkını düzenleyen 12. maddesi ile de evlenme çağına gelen erkek ve kadının bu hakkın kullanılmasını düzenleyen ulusal yasalar uyarınca evlenmek ve aile kurmak hakkına sahip olduğu vurgusu yapılmıştır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 20.01.2009 günlü Ş... Y.../Türkiye Davası (Başvuru No:3976/05) kararında; “AİHM, Avrupa Konseyi'ne üye bazı ülkelerde ge-

leneksel resmi nikah dışında istikrarlı bir müşterek yaşam sürdüren nikahsız çiftler veya medeni ortaklıkların makul karşılandığı, hatta kabul gördüğü bir sosyal eğilimin yasama organı tarafından da desteklendiğini tespit etmektedir. Bununla birlikte AİHM, Türk Hukuku'nda aynı veya ayrı cinsiyetten iki kişinin resmi nikah dışında medeni ortaklık oluşturarak resmi nikahlı bir çiftle aynı veya benzer haklara sahip olmalarını sağlayacak hukuki bir düzenleme bulunmadığını anımsatmaktadır. AİHM, Sözleşmeci Devletlere tanınan takdir hakkı nedeniyle bu alanda yasal düzenlemeler yapılmasını talep edemez. Halihazırda, yürürlükteki ulusal kanunlara göre bir imam tarafından kıyılan imam nikahı üçüncü şahıslar ve devlet nezdinde herhangi bir yükümlülük oluşturamaz. Başvuranın ileri sürdüğü savlardan bağımsız olarak, buradaki esas belirleyici unsur, uzun süreli ve sağlam bir ilişkinin varlığı değil, tüm hak ve yükümlülüklerin akdi olarak belirtildiği resmi bir taahhüdün var olup olmadığıdır. Bağlayıcı bir yasal anlaşmanın yokluğunda, Türk yasama organının sadece resmi nikahı koruma altına alması mantıksız sayılamaz. Bu bağlamda AİHM, daha önceki kararlarında da evlilik kurumunun evli çiftlere özel bir statü tanıdığı genel kabul gördüğüne hükmettiğini anımsatmaktadır (Birleşik Krallık aleyhine Burden davası [GC], no 13378/05, prg. 65, 29 Nisan 2008 vd. Birleşik Krallık aleyhine Joanna Shackell davası (karar), no

45851/99, 27 Nisan 2000). Ayrıca, AİHS'nin 8. maddesi, nikahsız çiftler kategorisi için özel bir sistem kurma zorunluluğu getiriyor şeklinde yorumlanamaz (Johnston ve diğerleri davası, söz konusu bölüm, prg. 68). Mevcut davadaki özel koşullar çerçevesinde AİHM, ölüm yardımları konusunda resmi nikahlı çiftler ile evli olmayan çiftler arasında gözlemlenen farklı uygulamaların meşru bir amacı gözetmediğini, geleneksel resmi nikahla kurulan ailelerin korunması gibi haklı ve makul bir dayanağının olduğunu dikkate almakta (İspanya aleyhine Antonio Mata Estevez davası (karar), no 56501/00, 10 Mayıs 2001) olduğu" vurgusu yapılarak; AİHS'nin 8. maddesinin ihlal edilmediği sonucuna varılmıştır.

Yukarıda açıklanan tüm bu maddi ve yasal olgular dikkate alındığında, Türk Medeni Kanunu uyarınca aralarında geçerli bir evlilik ilişkisi bulunmayan davacının, birlikte yaşadığı sigortalının hak sahibi olarak kabulü isabetsiz olup, anılan gerekçeler ile davanın reddi yerine, kabulüne karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.

O halde, davalı Kurum avukatının bu yönleri amaçlayan temyiz itirazları kabul edilmeli ve hüküm bozulmalıdır.

SONUÇ

Temyiz edilen hükmün yukarıda açıklanan nedenlerle (BOZULMASINA), 01.03.2010 gününde oybirliğiyle karar verildi.

OLAYLAR

Ölüm aylığına hak kazanacak biçimde ölen sigortalı Tahsin'in vefatı sonrası açılan bu davada davacı ..., bir başka kadın ile resmi olarak evli durumda bulunan ölen ... ile resmi evlilik olmaksızın birlikte yaşadıklarını; kendisine 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 66/c maddesi uyarınca ölüm aylığı bağlanmasının gerektiğini tespit talebi ile bu davayı açar. Yerel

iş mahkemesi davacıya ölüm aylığı bağlanması gerektiğine dair bir tespit kararı vermiştir. Karar davalı SGK vekili tarafından temyiz edilmiştir. Yüksek Yargıtay 10.Hukuk Dairesi "Türk Medeni Kanunu uyarınca aralarında geçerli bir evlilik ilişkisi bulunmayan davacının, birlikte yaşadığı sigortalının hak sahibi olarak kabulü isabetsiz" olduğu gerekçesi ile kararı bozmuştur.

HUKUKİ MESELE

Yargı kararlarında tartışma konusu olan olayda çözülmesi gereken hukuki mesele; ölüm sigortasında hak sahipleri arasında yer alan ölen sigortalının eşi kapsamına imam nikahlı eşin girip girmeyeceği hususudur. İmam nikahlı eşin resmi nikahlı eş ile birlikte olması yahut da geride kalan eşin yalnızca imam nikahlı eş olması durumunda durumun değişip değişmeyeceği de bu arada tartışılması gereken bir sorundur.

MAHKEMELERİN GÖRÜŞLERİ

(i) İş Mahkemesi'nin Görüşü:

Dava konusu meseleyi ele alan İş Mahkemesi kararını verirken “toplumumuzda yasadışı nitelendirilen gayri resmi evliliklerin bulunduğu sosyal bir gerçek olduğu, evlilik bağı kurulması bile karı-koca diye birleşen, bu amaç ve duygu ile yaşamlarını sürdüren kadınlar için bakım yükümlülüğünü yerine getiren erkeğin destek sayılması gerektiğinin doktrin ve Yargıtay'ın yerleşmiş uygulamaları ile kabul edilmiş bir olgu olduğu, resmi evlilik bağı kurulması dahi fiili evlilik birliğinde olan davacının sigortalı ile birlikte yaşama olgusunun sabit bulunduğu gerekçesiyle “davacının, sigortalı ...'in resmi nikahlı eşi imiş gibi hak sahibi sayılarak” 506 sayılı Kanun'un geçici 93. maddesi de dikkate alınmak suretiyle” kararını vermiş ve davacıya ölüm aylığı bağlanmasını hükme bağlamıştır. Özetle karı koca gibi yaşama ve bakım yükümlülüğünü üstlenmenin evlilik birliği içinde yaşama anlamında değerlendirmiş ve hükmünü buna dayandırmıştır.

(ii) Yargıtay'ın Görüşü:

Kararı bozan Yargıtay 10. Hukuk Dairesi ise kararını verir iken “506 sayılı SSK m.65'de yer alan “ölen sigortalının eşi”, “dul eş” “ölen sigortalının hak sahibi” kavramlarından evlilik dışı fiili birlikteliklerin de amaçlanıp amaçlanmadığı” hususuna dikkat çekmekte ve “506 sayılı Kanun'un 65. maddesinde ölüm sigortasından yararlanacak kişileri arasında belirtilen “hak sahibi/eş” kavramından Türk Medeni Kanunu

uyarınca yapılan resmi evlilikler sonucu kazanılan yasal konumun amaçlanmış olduğu her türlü kuşkudan uzaktır” demekte ve “iş mahkemesi kararının gerekçesinde yer alan “bakım yükümlülüğünü yerine getiren erkeğin destek sayılması”, Borçlar Kanunu'nun 45. maddesi kapsamında destekten yoksun kalma tazminatı için geçerli bir ifade olup, evlilik dışı fiili birlikteliklerde sigortalı “desteğin” vefat ile desteğini yitiren kişinin, 506 sayılı Kanun'da ölüm sigortasından yararlanabilecek hak sahipleri arasında yer verilen “eş” tanımı kapsamında kabulüne yasal olanak bulunmamaktadır” görüşünü açıklamaktadır.

Yüksek Mahkeme Anayasa m.90/5 hükmü çerçevesinde insan hakları yönünden de bir değerlendirme yapmakta Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde yer alan Ailenin korunması (m.8) ve Evlenme Hakkına dair (m.12) hükümlerine işaret ederek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde açılan bir davada (Ş.Y./Türkiye No.3976/05) verilen karara isnat edilmektedir. Sözü edilen kararda “yürürlükteki ulusal kanunlara göre bir imam tarafından kıyılan imam nikahı üçüncü şahıslar ve devlet nezdinde herhangi bir yükümlülük oluşturamaz. Bağlayıcı bir yasal anlaşmanın yokluğunda, Türk yasama organının sadece resmi nikahı koruma altına alması mantıksız sayılamaz.” tespitine ve konu ile ilgili başkaca AİHM kararlarına işaret ederek “Türk Medeni Kanunu uyarınca aralarında geçerli bir evlilik ilişkisi bulunmayan davacının, birlikte yaşadığı sigortalının hak sahibi olarak kabulü isabet-siz olup, anılan gerekçeler ile davanın reddi yerine, kabulüne karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.” şeklinde hükme esas karar vermiş ve görüşünü ortaya koymuştur.

(iii) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Yaklaşımı:

İmam nikahlı eş konusu muhtelif biçimlerde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin gündemine gelmiş bir konudur. Konumuzu en ilgilendiren AİHM kararı 3976/05 sayılı Şerife Yiğit-Türkiye kararıdır. Kararda imam nikahlı eş olan Şerife Yiğit'in ölen eşi Ö.K.'dan

kendisine ölüm aylığı bağlanması talebi resmi nikahlı eş olmaması ve resmi nikahlı eşin bulunması nedeniyle ret edilmesi üzerine bu dava açılmıştır. Dava konusunu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi yönünden değerlendiren AİHM, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin AİH Sözleşmesinin ilgili hükümlerini ihlal etmediği sonucuna varmıştır. AİHM aynı yönde Munoz Dias - İspanya davasında da Şerife Yiğit Türkiye Davasında olduğu gibi devletlerin eşlere tanıdığı kanuni korumayı resmi eşlerle sınırlı tutmakta serbest oldukları görüşünü açıklamıştır¹.

Karara yönelik olarak “insan haklarına saygı duyan çoğulcu toplumlardan oluşmuş bir devlet, dini evlilikleri görmezden gelemmez” şeklinde eleştiriler de yapılmıştır².

Meseleye sosyal güvenlik bakımından yaklaştığımızda AİHM’in Devletlerin bu alanda kendi hukuk düzenlerini kurmaları ve ona göre düzenleme yapmalarını AİH Sözleşmesine aykırı bulmadığı anlaşılmaktadır.

KARARIN İNCELENMESİ

Kararı sağlıklı bir biçimde değerlendirebilmek için öncelikle ölüm sigortası ve sosyal güvenlik içindeki yerinin ortaya konulması; daha sonra da ölüm sigortasından kimlere ve hangi şartlarla yardım sağlandığına dair mevzuat düzenlemesi ışığında yargı kararının yerinde olup olmadığının değerlendirilmesi daha doğru olur.

ÖLÜM SİGORTASI VE SOSYAL GÜVENLİK İÇİNDEKİ FONKSİYONU

Ölüm, sosyal güvenlik risklerinden birisidir. Ölüm fizyolojik nitelikli değil sosyo-ekonomik nitelikli bir risktir. Ölüm, ölen sigortalı bakımından bir risk teşkil etmez. Ölüm ile birlikte ortaya çıkan risk nedir? Ölüm ile birlikte ölenin geride bıraktığı ve bakmak ve geçindirmekle yükümlü olduğu kimseler, ölenin yardım ve desteğinden mahrum kalırlar. Ölüm ile birlikte geride kalanlar, yalnızca ölenin gelirinden ve desteğinden mahrum kalmazlar. Geride kalanlar, ölenin tekfin ve defini için harcama yap-

mak; dolayısı ile gider artışı ile de karşılaşılır. Şu halde ölüm sigortası ile ölenin geçindirmekle yükümlü olunan kimselerin kesilen ya da azalan gelirleri telafi edilmekte; ayrıca cenaze nedeniyle gider artışları karşılanarak geride kalanların muhtaçlığa düşmeleri önlenmektedir. Özetle ölüm sigortası geride kalanlara sosyal güvenlik sağlamak maksadı taşıyan bir sigorta dalıdır.

Ölüm sigortasında hak sahipleri belirlenir iken ölüm sigortasının doğuş maksadı ve sosyal güvenlikteki yeri mutlaka dikkate alınmalıdır. Bu anlamda ölenin geride bıraktığı ve geçimini üstlendiği, hukuken geçimini sağlama yükümlülüğü bulunan kimselerin belirlenmesi mühim hale gelmektedir. Ölenin geçindirmekle yükümlü olduğu kimseler kimlerdir? Bu husus sosyal sigorta mevzuatı ile belirlenir. Kanun koyucu, devletin imkanlarını, hukuk ve sosyal politikasını da dikkate alarak bu belirlemeyi yapar. Türk sosyal güvenlik mevzuatında ölüm sigortasından hak sahipleri olarak ölenin eşi, çocukları ve şartları var ise ana-babası olarak belirlenmiştir³.

Ölüm sigortasında üzerinde durulması gereken temel meselelerden birisi, geride kalanların kim olacağına sağlıklı bir biçimde belirlenmesi meselesidir. İşte bu noktada aile hukuku ve aile hukukundan doğan yükümlülükler belirleyici bir kriter olmaktadır⁴. Aile hukukunu ilgilendiren bazı meseleler ölüm sigortası bakımından da önem taşır. İmam nikahlı eşin hak sahipliği meselesi bu anlamda önemli bir tartışma alanı olmaktadır⁵. İmam nikahlı eşin destekten yoksun kalma tazminatına hak kazanmasının hukuk sistemimizde kabul edilmesi ancak sosyal güvenlik hukukumuzda imam nikahlı eşin hak sahibi eş olarak kabul edilmesi bu anlamda hukuk sisteminde bir çelişki olarak ortada durmaktadır. Aynı hukuk sistemi ölen eşinin desteğinden mahrum kalan imam nikahlı eşe destekten mahrum kalma tazminatı ödenmesini kabul eder iken⁶ ölüm nedeniyle geçindirme desteğinden mahrum kalan imam nikahlı eşe bu imkanın tanımamış olması üzerinde düşünülmesi gereken bir soru olarak ortada durmaktadır.

KARARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

(i) İncelemekte olduğumuz Yargıtay kararında çözülmesi gereken temel konu; ölen sigortalının geride birisi imam nikahlı eş olmak üzere iki eşinin kalmış olması durumunda, kandanaki eş kavramının kapsamına imam nikahlı eşin de girip girmeyeceği meselesidir.

Hemen ifade edelim ki iman nikahı ile evlenme ülkemizin sosyal bir gerçeğidir⁷. İş Mahkemesi de bu gerçekliğe dikkat çekmektedir⁸. Ülkemizin bazı kesimlerinde insanlar imam nikahı ile evliliği dini bakımdan meşru bir evlilik biçimi olarak kabul etmektedir. Konu ile ilgili olarak İslam hukukçularının resmi nikahın imam nikahından farkının olmadığı, resmi nikahın İslam hukukuna göre nikah akdinin asıl unsurlarını taşıdığı kabul edilmesine rağmen; toplumda imam nikahı ile evlenmeler sürmektedir.

İmam nikahlı eş olarak aynı konutta yaşayan, çocukları olan ve geçimi imam nikahlı koca tarafından karşılanan eş; sosyal güvenlik bakımından ölen sigortalı kocanın bakmakla yükümlü olduğu kimselerden sayılır. Çünkü ölüm ile birlikte imam nikahlı eşin geliri azalmakta ya da kesilmektedir. Cenaze giderleri de imam nikahlı eş bakımından birer gider artış kalemidir. Ölüme bağlı sosyal güvenlik alanında düzenleme yapılır iken bu durum dikkate alınmak lazımdır. İmam nikahlı eşin ölenin geçindirmekle yükümlü olduğu kimseler arasında yer aldığı herkesçe kabul edilen bir gerçektir⁹.

Türk hukukunda olduğu gibi uluslararası hukuk alanında da eş kavramı, kanuna uygun olarak yapılan evlilik sonucu kazanılan bir statüdür. Hukuk sistemleri günümüzde kanuna uygun evlilik dışı birlikte yaşamaları eş olarak kabul etmemektedir. Hukuk sistemlerinin, kendi koyduğu düzen içinde yapılan evlilikleri meşru kabul etmesinden de daha doğal bir şey oylamaz.

Sosyal güvenlik hukuku mevzuatımızda baştan beri kanuna uygun evliliklere bağlı olarak eş kavramını tanımlamakta ve resmi nikahlı eş olarak anlamaktadır.

Eski sosyal sigortalar mevzuatımızda (506, 5434 ve 1479 sayılı Kanunlarda) olduğu gibi yeni mevzuatımızda da (5510 sayılı Sosyal Si-

gortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu m.34/a) bu çerçevede düzenleme yapılmış ve uygulama da bu çerçevede sürmektedir.

Sigortalının ölümü halinde geride sigortalının imam nikahlı eşinin kalması durumunda ya da sigortalının geride resmi nikahlı ve imam nikahlı eşinin birlikte kalması durumunda geride kalanların sosyal güvenliği bakımından imam nikahlı eşlerin sosyal güvenlik bakımından korunmaları hususu çözülmesi gereken bir boşluk olarak durmaktadır. İnceleme konumuz olan yargı kararı da bu boşluktan kaynaklanmıştır.

(ii) Değerlendirilecek olan yargı kararında üzerinde durulması gereken temel sorun imam nikahlı eşin ölüm ayılığında yararlanıp yararlanamayacağı hususudur. İmam nikahlı eş ile (Türk Medeni Kanunu'na uygun) nikahlı eşin birlikte olması halinde elbette Kanunda hak sahipleri arasında yer alan eş ifadesinden resmi nikahlı eş anlaşılmalıdır. Medeni hukukta tanımlanan eş kavramını, sosyal güvenlik hukuku görmemezlik edemez. Kanun koyucunun medeni hukuktaki eş kavramı ile sosyal güvenlik hukukundaki eş kavramını farklı anladığını söyleyebilmek için sosyal güvenlik hukukunda bu hususta açık bir düzenlemenin yapılmış olması gerekir. Kaldı ki sosyal sigorta mevzuatımızın ilk düzenlemesinde eski hukukumuzdaki sosyal gerçeklik dikkate alınmış ve bunun için geçici bir hükme kanunda yer verilmiştir (506 sayılı SSK geçici m.14)¹⁰.

(iii) Kanundaki eş kavramını, imam nikahlı eş olarak anlamak Kanunun amacını aşan bir yorum olur. Anayasa düzenimiz kuvvetler ayrılığı esasını benimsemiş ve yasama, yargı ve yürütmenin birinin diğeri yerine geçecek nitelikte karar veremeyeceğini hükme bağlamıştır. İmam nikahlı eş ile resmi nikahlı eş aynı kabul eden bir yorum, yargının yasamanın yerine geçerek karar verdiği ve Anayasa'ya aykırı hareket ettiği gibi bir değerlendirmeyi haklı kılar.

(iv) Mevcut mevzuat değişmediği sürece imam nikahlı eş ile resmi nikahlı eş aynı düzeyde kabul etmek, imam nikahlı eş olgusunu teşvik etmek anlamına gelecek bir yorum olur. Hukuk düzeninin koruyucusu ve denetleyicisi

olan yargının hukuk düzeninin kabul etmediği bir olguyu destekleyici yorum yapması düşü-
nülemez. Aksinin kabulü yargının bindiği dalı
kesmesi anlamına gelir.

(v) İki eşli sigortalının ölümü halinde bak-
makla yükümlü bulunduğu imam nikahlı eşin
sosyal güvenliği nasıl sağlanacak; durumu
ne olacaktır? Bu mesele sosyal güvenliğimiz
açısından son derece önemli bir meseledir.
Ölenin eşi olarak herkes tarafından bilinen, ge-
çimi ölen sigortalı tarafından sağlanan; ölenin
çocuklarını tanıdığı ya da nesep düzeltme im-
kanından faydalanarak nüfusuna aldığı durum-
larda imam nikahlı eşin sosyal güvenliği nasıl
sağlanacaktır?

Yargı kararını yerinde ve hukuka uygun
görmekle birlikte; ölen sigortalının imam ni-
kahlı eşinin sosyal güvenliği bakımından
mevcut boşluğun mutlaka doldurulması ge-
rektiğine düşünüyoruz. Şöyle ki ölenin geride
bakımını üstlendiği eş, çocuk ve ana ve ba-
balarından başka kimseler de kalmış olabilir.
Mesela ölenin bakımını üstlendiği ancak evlat
edinmediği bir çocuk geride kalmış olabilir
ya da ölen sigortalının aile yakınlarından biri-
si onun geçindirdiği bir kimse olabilir. İmam
nikahlı eş de bu anlamda ölenin geçimini üst-
lendiği bir kimsedir. Bu kimsenin ölüm sigor-
tasından hiçbir yardım alamamasına yönelik
düzenleme; ölüm sigortasının niteliğine uygun
değildir. Kanuni düzenlemeyi sınırlı bir biçim-
de yapmak ölenin kanuni eşi, çocukları ve
ana-babaları dışında kalan kimselerin ölüm si-
gortasından yardım almasını engellemektedir.
Kanunu geniş yorumlamak da, ki iş mahke-
mesinin yorumu bu anlamdadır, bu defa imam
nikahı ile evlilikleri teşvik ve desteklemek gibi
bir etki yaratabilir.

Biz burada bir kanuni düzenleme boşluğu
olduğunu düşünüyoruz. Mevcut kanuni dü-
zenlemede hak sahibi eş kavramından kanuni
anlamda nikahlı eşin anlaşılması, imam nikahlı
eşin anlaşılmaması gerektiği biçimindeki yar-
gı kararı yerindedir. Ölüm sigortası, yeniden
düzenlenmeli ve sigortalının geçindirmekle yü-
kümlü bulunduğu kimselerin de (imam nikahlı
eş de dahil); diğer hak sahiplerinden arta bir
pay kalması ya da onların hak sahipliğinden

düşmeleri halinde ölüm aylığından pay alabil-
mesi sağlanmalıdır. Kanuni düzenlemenin bu
biçimde değiştirilmesi halinde sigortalının bak-
makla yükümlü bulunduğu kimseler de (imam
nikahlı eşi, yetiştirdiği çocuklar ve bakımını
üstlendiği kimseler de) bu imkandan yararla-
nabilecektir. Böylece bu düzenleme sayesinde
ölüm sigortasının doğuş gayesine daha uygun
bir düzenleme yapılmış olacak; bu alanda mev-
cut sosyal güvenlik boşluğu da giderilmiş ola-
caktır.

SONUÇ VE ÖNERİMİZ

İmam nikahlı eşin ölüm aylığında hak sa-
hibi olarak kabul edilemeyeceğine yönelik
Yargıtay kararı yerinde ve hukuka uygun bir
karardır. Karar AİHM içtihatları ile de örtüş-
mektedir. Hak sahibi eş ifadesinin, imam ni-
kahlı eşi de kapsayacak biçimde geniş yorum-
lanması hukuka aykırı geniş bir yorum olur.
Kanun koyucunun amacını aşan bir yorum
olur. Bu geniş yorum, imam nikahlı evlilikleri
teşvik eder.

Ancak mevcut düzenleme ölüm sigortasının
doğuşu ve varoluşu nedeniyle ile bağdaşır bir
düzenleme değildir. Ölüm sigortası düzenlenir
iken ölenin geçindirmekle yükümlü olduğu eş,
çocuklar ve ana-babası dışında başka kimse-
lerde olabilir. Bu kişilerin hukukunu korumak
ve ölüm sigortasından belirli şartlarla faydalan-
malarını temin etmek için 5510 sayılı Kanunda
mutlaka bir değişiklik yapılmalıdır.

Yapılacak değişiklik, imam nikahlı evlilikle-
ri teşvik edecek nitelikte bir değişiklik olamaz.
Ancak mevcut düzenlemede ana-babalar için
öngörülen sisteme benzer değişiklik yapılarak
eş, çocuklar ve ana-babadan artan bir pay kal-
ması yahut da bu hak sahiplerinin aylıktan düş-
mesi halinde “diğer geçindirmekle yükümlü ol-
duğu” kimselerin de aylık almasını sağlayacak
bir düzenleme getirilmelidir.

Sonuç olarak Yargıtay’ın kararı yerinde ve
hukuka uygun bir karardır. Yargının hukuk
düzeninin kabul etmediği imam nikahı ile ev-
lilik gibi düzenlemeleri teşvik ve destekleyici
nitelikte genişletici bir yorumla karar vermesi
beklenmemelidir. Bu kararı sosyal güvenlik
sistemimizde ölüm sigortasına ilişkin kanuni

düzenlemenin yetersizliğini de ortaya koymasından bakımından önemli bulmaktayız.

DİPNOTLAR

- 1 RUTTEN, Susan: a.g.m. s. 213.
- 2 RUTTEN, Susan: a.g.m. s.214.
- 3 Bu belirleme geçmişte SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı mevzuatlarında olduğu gibi günümüzde 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda da aynı biçimde yapılmıştır. Geniş bilgi için bkz: GÜZEL, Ali-OKUR, Ali Rıza-CANİKLİOĞLU, Nurşen: Sosyal Güvenlik Hukuku, Beta 13.Bası 565-566; TUNCAY, A. C. - EKMEKÇİ, Ömer: Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 11.bası, İstanbul 2005.
- 4 TMK m.185'de düzenlenen eşlerin bakım yükümlülüğü bu anlamda önemlidir. BKZ: DURAL, M.-ÖĞÜZ, T.-GÜMÜŞ, A.: Türk Özel Hukuku C.III Aile Hukuku, Filiz Kitapevi İstanbul 2005, s.162-164.
- 5 İmam nikahlı eş ve benzeri gayri resmi evlilikler Türkiye'de olduğu gibi dünyada da insan hakları bakımından tartışılmakta olan bir meseledir. Geniş bilgi için bkz.: RUTTEN, Susan (Çev. TAŞKIN, Ahmet): "Gayri Resmi Evliliklerde Eşlerin İnsan Hakları Yoluyla Korunması", Küresel Bakış-Çeviri Hukuk Dergisi, Sa.1, Yıl 1, Nisan 2011, s.193 – 214.
- 6 EREN, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler C.II, 4.Bası İstanbul 1994, s. 334-342.
- 7 SS Kanunu düzenlenir iken de bu gerçek göz ardı edilmiş ve geçici bir hüküm ile imam nikahlı eşlerin hakkı korunmuş idi (SSK geçici m.14).
- 8 İmam nikahı gerçeği hakkında sayısal ve teorik bilgi veren temerruatlı bir çalışma olarak bkz: CİVELEKLİ, Yaprak-KOÇ, İsmet: "Türkiye'de İmam Nikahı", s.1-12 (<http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/ycik.htm> erişim.05.05.2011).
- 9 Aynı değerlendirmeyi metres için söylemek mümkün değildir. Kamu oyunda ölen kocanın bakımını üstlendiği ve imam nikahlı eşi olduğu bilinen, aleniyet kesp etmiş bir durum var ise ve sosyal gerçeklik bu yönde ise ölüme bağlı sosyal güvenlik meselesinin çözümünde bu hususun dikkate alınması gerekmektedir.
- 10 Bu düzenlemeye göre "Türk Medeni Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden önce evlenen ve birden çok karısı bulunan sigortalının ölümünde, bu Kanuna göre bağlanacak dul aylıkları bunlar arasında eşit surette paylaşılır" (SSK geçici m.14/1). Bu düzenlemeden anlaşılacağı üzere kanun koyucu, Türk Medeni Kanunu'nda tek eşlilik esasına yer veren yeni bir evlenme sistemine yer verdiği için; Kanunun yürürlük tarihinden sonra evlenenler yönünden resmi nikahlı eşi, ölüm sigortası bakımından da eş olarak kabul edecek ve birden çok eşlilik durumunda ölüm sigortasından eş olarak yalnızca resmi eşi muhatap kabul ederek resmi eşi yararlandıracaktır.

KAYNAKÇA

- CİVELEKLİ, Yaprak-KOÇ, İsmet: "Türkiye'de İmam Nikahı", s.1-12 <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/ycik.htm> erişim.05.05.2011.

- EREN, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler C.II, 4.Bası İstanbul 1994.
- DURAL, M.-ÖĞÜZ, T.-GÜMÜŞ, A.: Türk Özel Hukuku C.III Aile Hukuku, Filiz Kitapevi İstanbul 2005.
- GÜZEL, Ali-OKUR, Ali Rıza-CANİKLİOĞLU, Nurşen: Sosyal Güvenlik Hukuku, Beta 13. Bası, İstanbul 2010.
- RUTTEN, Susan (Çev. TAŞKIN, Ahmet): "Gayri Resmi Evliliklerde Eşlerin İnsan Hakları Yoluyla Korunması", Küresel Bakış-Çeviri Hukuk Dergisi, Sa.1., Yıl.1., Nisan 2011, s.193-214.
- TUNCAY, A. C.-EKMEKÇİ, Ömer: Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 11.bası, İstanbul 2005.